

Oldřich Burda – náčelník vojenské rozvědky v letech 1960–1968

JAN MICHL

Vojenská rozvědka je stejně stará jako válečnictví samo. Už ve starověkém Egyptě měli zvědové jasně vymezenou úlohu, stejně tak indiáni v americké prérii. Hlavním úkolem vojenské rozvědky je získávat, soustřeďovat a vyhodnocovat informace vojenskopolitického, vojenskoekonomického a vojenskotechnického významu, které jsou potřebné pro zajištění obranyschopnosti státu nejen v dobách hrozícího válečného konfliktu, ale i v míru.

Proto objektem zájmu nejčastěji bývají sousední země. Činnost vojenské rozvědky je přísně utajovaná, jelikož kromě legálních cest se při získávání informací často používá i metod nelegálních. Rutinní náplň práce představují tyto činnosti:

- analýza denního a odborného tisku, rozhlasového a televizního vysílání, telefonních seznamů, turistických příruček, map apod.
- odposlouchávání diplomatických, vojenských a státních komunikačních spojů
- vzdušný a vesmírný průzkum
- shromažďování informací od místního obyvatelstva, uprchlíků, vojenských zajatců atd.
- zpravodajské vytěžování vlastních vojenských přidělců, diplomatů, obchodních zástupců, novinářů, vědců a turistů

- budování agenturních (špionážních) sítí
- monitoring komunikace radioelektronickými prostředky.¹

Po převzetí moci v únoru 1948 komunisté nezačínali na zelené louce. Vojenská rozvědka první republiky byla později kladně hodnocena i komunistickými následovníky, i když personální čistky se pochopitelně týkaly i tohoto vysoce sofistikovaného orgánu. Prvorepublikovou rozvědku tvořila pouze necelá stovka kvalifikovaných důstojníků, kteří se soustředili především na studijní práci. Po celou dobu existence měla československá vojenská rozvědka nějakého „velkého bratra“. Do roku 1936 to byla francouzská zpravodajská služba, která na společnou agenturní centrálu nazvanou Poste Mixe přispívala každoročně částkou zhruba 1 200 000

Kč. V letech 1936–1945 měla u čs. vojenské rozvědky navrch britská tajná služba Intelligence Service.²

Jedinou zpravodajskou službou organizačně nespádající pod vnítro byla v padesátých letech právě Zpravodajská správa Generálního štábu ČSLA, tedy vojenská rozvědka. V rámci reorganizace velení československé armády v roce 1950 bylo 2. oddělení hlavního štábu přejmenováno na Zpravodajské oddělení Generálního štábu, které se na jaře 1951 definitivně přeměnilo na Zpravodajskou správu Generálního štábu (dále ZS/GŠ). Tato nezávislost však ve skutečnosti byla pouhou fikcí, jelikož zpravodajskou ochranou ZS/GŠ byly pověřeny orgány Hlavní správy vojenské kontrarozvědky zařazené v systému resortu vnitra jako VI. správa. Vojenská kontrarozvědka (VKR) tedy budovala

1 ŠTAIGL, Jan: Organizácia a hlavné smery činnosti čs. vojenského a výzvedného spravodajstva (rozvedky) v rokoch 1945–1967. *Historie a vojenství*, 2001, č. 2, s. 410–411.

2 *Národní archiv* (dále jen NA), fond (dále jen f.) Archiv ÚV KSČ, Politbyro ÚV KSČ 1954–1962 (dále jen o2/2), svazek (dále jen sv.) 167, archivní jednotka (dále jen a. j.) 226, bod 6, Činnost čs. vojenské zpravodajské služby v letech 1920–1945, datum dokumentu 28. 1. 1958.

Antonín Racek

Foto: ABS

agenturu i ve strukturách ZS/GŠ, především pak ve vztahu k zahraničním pracovištím. Současně se spolupodílela na prověřování osob určených do funkcí u ZS/GŠ.

Na druhé straně není na místě podlehnout iluzi, že ač jediná stojící mimo strukturu rezortu vnitra, byla ZS/GŠ složkou, která by nečinila vše

v souladu se záměry politického vedení státu. V případě ZS/GŠ byla tato skutečnost ještě umocněna jejím postavením zpravodajské složky armády členského státu Varšavské smlouvy. V důsledku toho byla ZS/GŠ mnohem více závislá na sovětském hegemonu a řada zpravodajských operací vedených touto součástí Ge-

nerálního štábu ČSLA byla prováděna nikoli pouze za podpory, ale přímo ve prospěch sovětských zpravodajských složek. Hlavním propagátorem sovětského vzoru pro rozvědku byl vedoucí tohoto odboru gen. Ludvík Klen, jenž nastoupil do funkce 1. dubna 1948.³

Do poloviny padesátých let tak byl mezi oběma složkami československých tajných služeb vytvořen křehký konsenzus – ministerstvo vnitra, vedené po zrušení ministerstva národní bezpečnosti Rudolfem Barákem, začalo budovat s pomocí sovětských poradců rozsáhlý rozvědný aparát (I. správu Sboru národní bezpečnosti), zatímco Zpravodajská správa Generálního štábu Československé lidové armády si pod vedením generálmajora Antonína Racka uchovala zdánlivě samostatné postavení.

NÁHRADA ZA ANTONÍNA RACKA

Podplukovník Racek splňoval všechny dobové kádrové požadavky, zpravodajská nezkušenost ani nedostatečné vzdělání nebyly na překážku. Původně vyučený truhlář Antonín Racek byl před válkou členem sociálně demokratické strany. Za údajnou ilegální činnost byl za nacistické okupace v roce 1943 zatčen a zbytek války prožil v koncentračním táboře v Buchenwaldu. Do KSČ vstoupil až v srpnu 1945, ale v hierarchii stranického aparátu postupoval velice rychle. Jako řidič tramvaje a zaměstnanec plzeňských dopravních podniků vykonával funkci předsedy závodní rady KSČ. V roce 1946 už byl předsedou stranického okresního výboru Plzeň-město a pak nějaký čas působil jako odhadce Fondu národní obnovy. V únoru 1948 se osvědčil jako pracovník aparátu krajského výboru KSČ v Plzni a po ročním školení v Ústřední politické škole KSČ byl vyslán do armády. Pracoval jako náčelník poli-

3 Ludvík Klen, původním jménem Kreisel, pracoval ve vojenské rozvědce od roku 1935 v německé sekci studijní skupiny. V roce 1946 sloužil na odd. vojenské kontrarozvědky (OBZ) v Táboře, odkud ho plk. B. Reicin převedl do Prahy. Po odvolání z funkce se 14. února 1951 postřelil ve své kanceláři. Přežil a byl odsouzen v souvislosti s procesy s R. Slánským a B. Reicinem. Po propuštění z Leopoldova bydlel v Praze.

Občanský průkaz a propustka Antonína Racka

Zdroj: ABS

tického oddělení divize a v březnu 1951 politbyro ÚV KSČ schválilo jeho jmenování do funkce náčelníka Zpravodajské správy.⁴

Už hodnocení náčelníka Generálního štábu generála Václava Kratochvíla z prosince 1952 ale upozorňovalo na značné problémy Antonína Racka ve znalostech operačně-taktických otázek. Jím navrhovaná řešení byla shledána jako neproveditelná. O rok později je Rackovi přiznávána snaha proniknout do problematiky i politická uvědomělost, ale stále není považován za plnohodnotného velitele. Především přetrvávalo zadávání nesplnitelných úkolů podřízeným. Byla mu vytýkána náladovost, arogance a povídavost až vychloubanost.⁵

Hodnocení z ledna 1958 od generálplukovníka Kratochvíla už připouští u Racka odbornost ve zpravodajské oblasti i v řízení tak velké organizace, ale zároveň se objevují neustále se opakující chyby a nedostatky. Zvláště je upozorňováno na jeho charak-

terové vady, které se projevují jak v jeho osobním životě, tak na pracovišti. I přes oporu, které se mu dostávalo od sovětských poradců, stále vykazoval značné nedostatky v oblasti vojskového průzkumu všech druhů vojsk. Nepodařilo se mu ještě proniknout do problematiky oddělení B-3. Skupina B-3 (strategický agenturní průzkum) zpravodajsky působila prostřednictvím rezidentur ve čtrnácti hlavních městech světa, ale především Evropy. Starala se tedy o tzv. legály. I přes uvedené slabiny však Racek stále měl podporu svých nadřízených. Ta však měla vzít za své už v následujícím roce, kdy propukla Tišlerova aféra.

Mezi vojenskými přidělenci, zastupujícími v té době Československo (respektive československou vojenskou rozvědku), byl také major František Tišler. Když v roce 1943 dokončil gymnázium, pracoval jako pomocný dělník, po válce se pak pokoušel neúspěšně o studium filozofie. Během základní vojenské služby ab-

solvovat pěchotní učiliště, jako důstojník z povolání pak vystudoval Vojenskou akademii Klementa Gottwalda a v roce 1954 byl odvelen ke Zpravodajské správě Generálního štábu. Už v červnu 1955 byl tento nezkušený rozvědkář vyslán na místo vojenského přidělence ve Washingtonu.⁶

Tišlerovi nadřízení s jeho prací příliš spokojeni nebyli. Nebylo to ostatně jen jeho vinou, těžko mohli očekávat, že by bez větších vojenských, diplomatických i špiónážních zkušeností mohl rozvinout nějakou zpravodajskou činnost. Ačkoli ho ve Spojených státech doprovázela i manželka, sblížil se s jednou ze svých podřízených a prozrazený milostný poměr se vedle neuspokojivých výsledků stal důvodem jeho dočasného odvolání. Po půlroční „doplňovací přípravě“ mu generál Racek dovolil vrátit se do Washingtonu. Kromě Tišlera však byli na washingtonském velvyslanectví samozřejmě také pracovníci ministerstva vnitra, kteří už

4 Archiv bezpečnostních složek (dále jen ABS), f. Personální spisy VKR, personální spis Antonína Racka, s. 3–18.

5 Tamtéž, s. 23–25.

6 NA, f. 02/2, sv. 272, a. j. 353, bod 20, čj. 5548/14. Výsledek stranického šetření provedeného se soudruhy Antonínem Rackem, Rudolfem Babkou a dalšími v souvislosti se zradou bývalého vojenského přidělence ve Washingtonu Tišlera. Zpráva o výsledku šetření, s. 12.

tehdy o Tišlerově spolehlivosti a loajalitě vyjádřili jisté pochyby.

Jakmile byl Tišler zpátky ve Spojených státech, situace se rázem změnila. V překvapivě krátkém čase se mu podařilo získat agenta, jenž dostal krycí jméno „Výtečník“. Ještě překvapivější byl způsob navázání kontaktu s oním americkým občanem, se kterým se seznámil v autoprodejně. Teprve pozdější šetření konstatovalo, že americké autoprodejny tak ochotnými a dobře informovanými agenty-výtečníky zpravidla neoplyvají a že Tišlerova historka byla od začátku krajně nepravděpodobná. Vedení Zpravodajské správy si však žádné pochybnosti nepřipouštělo – i vojenská rozvědka totiž musela vykazovat činnost, zvláště když se v letech 1957 až 1959 projednávala na Vojenské komisi obrany ÚV KSČ úroveň její zpravodajské práce. Když pak v březnu 1958 Tišler zajel do Československa, nikdo už mu předchozí neúspěchy nepřipomínal, vždyť byl v té chvíli už jedním z „nejproduktivnějších“ vojenských rozvědků, což pochvalně kvitoval i generálmajor Racek.⁷

Skutečnost byla ovšem podstatně jiná. Agent „Výtečník“, od něhož si na Generálním štábu tolik slibovali, ve skutečnosti zřejmě naverboval Tišlera pro FBI a také mu přidělil krycí jméno „Arago“. Veškeré „hodnotné“ informace, které pak Tišler do Prahy předával, byly jen „podstava“, dezinformační materiál, který československému vojenskému přidělení umožňoval hrát před generálem Rackem roli úspěšného rozvědky. Šaráda by zřejmě pokračovala ještě dlouho, nebýt ovšem Tišlerovy neopatrnosti. Dne 26. června 1959 ministr obrany Lomský předložil politbyru ÚV KSČ návrh na jeho odvolání se

zdůvodněním, že mezi ním a pracovníci velvyslanectví došlo k intimnímu styku. Kromě toho byl ve funkci již tři roky, což rovněž vyžadovalo jeho odvolání.⁸

Dne 25. července zjistili pracovníci washingtonské ambasády, že v úřadu panuje neuvěřitelný nepořádek. Tišler v noci vybral utajované dokumenty z trezorů a oknem je předal svým americkým spolupracovníkům. Na závěr pak roztočil kohoutky všech vodovodů. Ráno byli už Tišlerovi i se dvěma dětmi v bezpečí. Cenné informace o fungování vojenské rozvědky, které si vzal podplukovník Tišler s sebou, mu zaručily adekvátní americké přijetí.⁹

Československou vojenskou rozvědkou otrásl obrovský skandál. Stranické vedení nechalo jmenovat vyšetřovací komisi a během проверки Zpravodajské správy (první po několika letech) byly zjištěny šokující věci. Rackova Zpravodajská správa se do té doby bránila všem kontrolám, a to s odůvodněním nutnosti utajení a konspirace. Revize finančního hospodaření tak najednou zjistila, že chybí podstatná část účtů, materiál nakupovaný v zahraničí vůbec není evidován. Generálu Rackovi nepomohlo ani to, že z peněz vojenské rozvědky nechal pořádat nákladné večírky. Dne 21. září 1959 byl odvolán z funkce náčelníka ZS/GŠ a v říjnu 1960 byl v hodnosti vojína přeložen do zálohy bez nároku na odchodné a výsluhový důchod. Antonín Racek skončil jako truhlář v modelárně Čs. závodů naftových motorů v Praze na Smíchově.¹⁰

NOVÝ KÁDR – OLDŘICH BURDA

Oldřich Burda se narodil 14. prosince 1924 ve Starém Městě v okrese Uher-

ské Hradiště v rodině dělníka. Už v roce 1929 mu zemřela matka. Ve Starém Městě vychodil v letech 1930–1938 pět tříd obecné a tři třídy měšťanské školy. Do učení po základní škole nešel, protože musel ihned vydělávat. Jeho otec František totiž pro drobné krádeže často pobýval ve vězení a málokdy měl práci. Oldřich Burda začínal jako pomocná síla u stavebního podniku v Uherském Hradišti a v Brně. Začátkem roku 1939 zkusil po tři měsíce pracovat jako kamelot deníku *České slovo*, ale záhy se vrátil k dělnické profesi. Pracoval na stavbách v okolí Uherského Hradiště nebo v cukrovaru ve Starém Městě. Práce v cukrovarnickém oboru ho zanesla až do Rakouska, konkrétně do Hohenau. Po návratu domů byl krátce bez práce. Ovšem nějak se živil musel, protože jeho otec byl již nějaký čas nasazen v Říši a rodina zůstala bez prostředků. Na úřadu práce ho ještě jako neplnoletého zařadili do transportu do Německa. Od 30. června 1942 pracoval na stavbách u firmy Ungzeigwerke v Berlíně, ale jakmile si našetřil nějaké peníze, utekl zpět na Moravu. Veškeré dokumenty zůstaly v Berlíně, a tak se v ilegality živil malováním slováckých ornamentů na hračky a vypomáhal jako pomocný dělník v obchodě zeměskými plodiny ve Starém Městě. Jelikož na jaře 1943 začala pro něj být půda ve Starém Městě příliš horká, uprchl do Vídně, kde na předmnichovskou pracovní knížku našel zaměstnání u stavební firmy v Neudorfu. Už koncem června však nahlásil ve Vídni na policii ztrátu dokumentů a žádal vstup do Protektorátu. Díky kladnému vyřízení žádosti dostal nové dokumenty, vystavené Okresním úřadem v Uherském Hradišti. Zúčastnil

7 Tamtéž.

8 NA, f. 02/2, sv. 224, a. j. 303, bod 19. Odvolání z funkce vojenského přidělence ČSR ve Washingtonu majora F. Tišlera a ustanovení majora E. Franka, důstojníka III. části 55. radiového pluku zpravodajské správy, do této funkce, s. 3.

9 Srovnej SIEBER, Karel: *Tišlerova aféra. Epizoda z dějin československého vojenského zpravodajství*. Viz <http://www.praguecoldwar.cz/tisler.htm>.

10 ABS, f. Personální spisy VKR, personální spis Antonína Racka, s. 68.

se řepné kampaně v cukrovaru a poté následovala dělnická práce u firmy bratrů Pušíků v Napajedlech, kde opravoval letadla firmy Letov. Zde setrval až do srpna 1944. Úřad práce ho opět totálně nasadil do Vítkovických železáren, ale Burda tam nenastoupil a znovu se schoval v cukrovaru během řepné kampaně. Po kampani byl tentokrát nasazen do Zbrojovky Uherský Brod, ani tam však nenastoupil a až do osvobození se skrýval.¹¹

Do KSČ vstoupil v roce 1945 a od září téhož roku působil jako organizační tajemník okresního výboru KSČ v Uherském Hradišti. Výkon funkce v roce 1946 přerušila vojenská základní služba, ale už o rok později pokračoval ve stranické kariéře jak v Uherském Hradišti, tak v Kyjově. Stranické vzdělání si v té době doplňoval v Ústřední politické škole v Doksech. Po převzetí moci komunistickou stranou v roce 1948 Burda povýšil na místopředsedu krajského výboru KSČ ve Zlíně, resp. v Gottwaldově, ale hlavně se stal poslancem Národního shromáždění, kde až do roku 1954 předsedal brannému výboru a byl členem předsednictva klubu poslanců KSČ. V dubnu 1948 se oženil s dámskou krejčovou Ludmilou Ulbrichtovou a narodili se jim dva synové – Ilja v roce 1949, Jaroslav až o 14 let později. Od května 1955 až do konce srpna 1957 zastával Burda funkci tajemníka krajského výboru KSČ v Hradci Králové, kde byl hodnocen velmi pozitivně, takže není překvapivé, že následovalo studium Vysoké stranické školy při ÚV KSSS v Moskvě. Za zdárné ukončení studia obdržel 20. června 1960 diplom.¹²

Tou dobou už bylo rozhodnuto, že Oldřich Burda nastoupí do uvolněné funkce náčelníka Zpravodajské správy Generálního štábu, ale problém byl v tom, že kromě krátké základní vojenské služby neměl s armádou nic společného a pro danou pozici se jeho hodnost svobodníka v záloze jevila

Oldřich Burda

Foto: ABS

jako značně nedůstojná. Proto se 17. srpna 1960 podle paragrafu 37 branného zákona stal ze dne na den vojákem z povolání a dostal pro začátek hodnost podplukovníka. O pět dní později (22. srpna 1960) se oficiálně stal náčelníkem ZS/GŠ. Hodnocení jeho práce ve stranických funkcích se vždy shodovala na dobrých organizačních schopnostech a značné iniciativě.

Požadavky na vojensko-zpravodajskou práci jsou ale značně odlišné, a proto novému náčelníkovi i přes nepochybnou houževnatost dlouho trvalo, než naplní své práce porozuměl. Sice byl od samého začátku chválen jako člen celoštábního výboru KSČ, ale jeho znalosti operačních a taktických norem byly hodnoceny jako pouze základní a bylo poukazováno na napro-

11 ABS, f. Personální spisy VKR, personální spis Oldřicha Burdy, s. 1–12.

12 Tamtéž.

Okupace Československa vojsky Varšavské smlouvy znamenala začátek konce Burdovy kariéry

Foto: ABS

sté nepochopení úkolů armády. V hodnoceních byl kladen obzvláštní důraz na prohloubení znalostí v problematice použití jaderných zbraní z hlediska vlivu na plánování a použití prostředků průzkumu.¹³

Náčelník Generálního štábu Československé lidové armády generálplukovník Otakar Rytíř ve svém hodnocení ze dne 3. dubna 1963 chvá-

lí Burdu za zvládnutí řízení agentury, organizaci pravděpodobného nepřítele i za zvládnutí zájmových agenturních prostorů, jak zněly definice v jazyce zpravodajců. Burda je hodnocen jako dobrý organizátor, který je sice náročný, ale zároveň přímý, otevřený, zásadový a kritický. Podle Rytíře dbal Burda na otázky konspirace a utajení, dále si údajně pečlivě

nastudoval ekonomické otázky při plnění úkolů. Drobné nedostatky byly podle Rytíře způsobeny krátkých působením u armády a vzhledem k rychlosti, jakou se Burda ve své funkci zaučuje, je jen prý otázkou několika měsíců, než zvládne své úkoly zcela.¹⁴

V srpnu 1965 Oldřicha Burdu zasáhla smrt manželky Ludmily, ale přesto nebo právě proto se to na kvalitě jeho práce a nasazení nijak negativně neprojevilo. Alespoň podle hodnocení Otakara Rytíře z 30. června 1966: *Generál Burda má velmi dobré zkušenosti ze stranické práce, které plně uplatňuje na pracovišti. Při řešení problematiky zpravodajské správy dbá přísně politických aspektů. Pracuje v těsné součinnosti s ÚV KSČ, MV i MZV. Aktivně pracuje v HV-KSČ a k tomu vede i své podřízené.*

Po odborné stránce věnuje zvýšenou pozornost zvláště agenturní rozvědce v kapitalistických státech. V poslední době se snaží plánovitě zvyšovat úsilí zvláště na oblasti, na níž má ČSLA zvláštní zájem. V tomto směru docílil některých pozoruhodných výsledků, které byly oceněny i zpravodajskou službou sovětské armády.

Projevil značnou iniciativu v nalaďení součinnostního vztahu se zpravodajskými orgány států Varšavské smlouvy. Výsledky se již v současné době projevují.

Pečlivě se stará o přípravu kádru a využívá všech možností pro jejich rozmístění v kapitalistické cizině. V práci vojenských přidělců v kapitalistických státech, přes jejich značně ztíženou pozici, jsou však ještě rezervy, které bude muset využít.

Správně usměrňuje informační práci tak, aby informace byly zpracovány diferencovaně pro potřebu jednotlivých stupňů velení.

V řízení vševojskového průzkumu i v operační přípravě doplnil si své znalosti již natolik, že je schopen řídit a koordinovat průzkum ve frontové operaci

¹³ Tamtéž, s. 17.

¹⁴ Tamtéž, s. 18–19.

a dokládat logické závěry s návrhy na opatření.

Správu řídí samostatně s přehledem. Má dobré organizační schopnosti. Pozorně sleduje ekonomické využívání finančních prostředků. Dbá na otázky utajení, zvláště při jednání s příslušníky armád rozvojových zemí a vede k tomu i své podřízené. Je zdravě ctižádostivý, zásadový, přímý v jednání, náročný k sobě i podřízeným. Po smrti manželky se pečlivě stará o syna.

Závěr: Generál Burda prokázal značný pokrok v operační přípravě. Je třeba, aby své znalosti neustále rozvíjel. Zpravodajská správa pod jeho řízením dosáhla dobrých výsledků. Jeho osobní vlastnosti, pečlivá snaha a kritický přístup k vlastní práci dávají záruku úspěšného zvládnutí funkce náčelníka zpravodajské správy frontu za války. Ve funkci ponechat.¹⁵

Oldřich Burda to se sebevzděláváním myslel opravdu vážně – v roce 1967 si zažádal o vyslání na Vojenskou akademii Generálního štábu v Moskvě, aby si prohloubil vojenské vzdělání. Náčelník Generálního štábu ČSLA Otakar Rytíř žádost schválil, ale události Pražského jara roku 1968 už uskutečnění studia v Moskvě neumožnily.

KONEC OLDŘICHA BURDY

Velký zlom v jeho kariéře nastal vstupem vojsk Varšavské smlouvy do Československa 21. srpna 1968. Dozvěděl se o něm už 20. srpna večer po desáté hodině na štábu od náčelníka generála Rusova.¹⁶ Stejně jako drtivá většina obyvatelstva byl v prvních dnech přesvědčen o neoprávněnosti vstupu vojsk a příchozí vojáky vnímal jako okupanty. Už 22. srpna se s ním sešlo několik sovětských generálů, kteří od něho očekávali plnou spolupráci. Oldřich Burda se ze začátku snažil vyjít se svými sovětskými protějšky v dobrém, což stvrdil nabídkou tvrdého alkoholu. Když už byli gene-

16

**Služebně politická charakteristika
důstojníka (generála) v záloze**

B u r d a Oldřich

(vojenská hodnost, příjmení a jméno, akademický titul)

Rok narození **1924** národnost **česká** sociální původ **syn továr.dělníka**

Politická příslušnost (KSC, ČSM, jiná pol. strana, bezpartijní) odekdy: **člen KSČ od r.1945**

Přesný název funkce v zaměstnání: **tajemník KV KSČ**

Přesný název a adresa zaměstnavatele: **Krajský výbor KSČ Hradec Králové**

Okresní vojenské velitelství, kde je veden v evidenci: **Městská vojenská správa Hradec Králové**

Služebně politická charakteristika:

Soudruh Burda Oldřich, narozen 1924 je členem KSC od roku 1945. Nyní je ve funkci tajemníka krajského výboru Komunistické strany Československa v Hradci Králové.

Má dobré organizační schopnosti, je iniciativní, dobrým referentem.

Původem je dělník, je zdravý, rodinné poměry má uspořádané. Nevlastní řidičský průkaz.

**vedoucí tajemník
./.. KV KSČ Hradec Králové**

Služebně politická charakteristika Oldřicha Burdy z pera tajemníka KV KSČ Hradec Králové
Zdroj: ABS

rálové v podroušeném stavu, odhodlal se přednést razantnější argumenty. Na otázku o umístění ilegálních rozhlasových stanic Burda vyhýbavě odpovídal, že neví a že jim s pátráním ani nehodlá pomáhat. Podle pozdějších záznamů z pohovorů dokonce měl odpovědět: *Hleďte si je sami nebo řekněte Šalgovičovi, to je váš člověk.* V pozdějším průběhu debaty pak sovětským generálům vytýkal, že dopustili okupaci Československa a zatčení

našich vedoucích představitelů, to že jim nikdy neodpustí.¹⁷

Když sovětské generály druhý den (tedy 23. srpna) vystřízlivěli, vrátili se opět k Burdovi a očekávali trochu jiné odpovědi. Avšak Burda jim i ve střízlivém stavu odpovídal úplně stejně jako předchozího dne. Sověti to pochopili jako provokaci a uraženě odešli. Sovětský generál Jamščikov pak požádal velení ČSLA o odvolání Oldřicha Burdy z funkce. Vojenská

¹⁵ Tamtéž, s. 22–23.

¹⁶ Tamtéž, s. 112.

¹⁷ Tamtéž, s. 25–34. Existuje několik verzí průběhu oněch setkání. Srovnej MACÁK, Milan: *Tváří v tvář okupaci. Příběh čs. vojenské rozvědky v srpnu 1968.* MO ČR – AVIS, Praha 2008, s. 78–84.

Oldřichu Burdovi bylo kladeno za vinu, že „způsobil napětí mezi velením ČSLA a velením spojeneckých vojsk“ Foto: ABS

rada ministra národní obrany ještě 23. srpna 1968 požadavek sovětského velení projednala a dospěla k jednomyslnému rozhodnutí generála Burdu z funkce uvolnit, poslat na dovolenou a právně celou záležitost dořešit po návratu ministra národní obrany z moskevských jednání. Uvolněného postu se dočasně ujal Burdův zástupce plukovník Jaroslav Vinkler.¹⁸

Situace Oldřicha Burdy se začala řešit až v listopadu 1968, kdy se mu, již v atmosféře počínající normalizace, kladlo za vinu neplnění rozkazu prezidenta republiky a ministra národní obrany. Byl tím míněn pokyn nevyvolávat konflikty s okupanty. Dne 2. října 1968 „komunisté zpravodajské správy“ napsali dopis členovi předsednictva ÚV KSČ Josefu Smrkovské-

mu, ve kterém ho žádali, aby umožnil návrat generála Burdy, protože *urychlený návrat náčelníka správy je žádoucí jednak k jeho znalostem, schopnostem, zkušenostem a jeho osobním vlastnostem a také pro jeho zásadní politický postoj jak v minulosti tak i v srpnových dnech, který je totožný s postojem vedoucích funkcionářů strany a státu.*¹⁹

Odpovědi od Smrkovského se však komunisté Zpravodajské správy nedočkali. Zkoušeli sice konzultovat možnost Burdova návratu s představitelem spojeneckého velení u Zpravodajské správy, sovětským generálem Zadvinským, ale ten je odmítl se slovy, že se nechce vměšovat do vnitřních československých záležitostí. Dne 8. listopadu 1968 proběhl pohovor

mezi Burdou a náčelníkem Generálního štábu generálporučíkem Ing. Karlem Rusovem. Původně měl pohovor řídit ministr národní obrany, ale údajně pro nemoc tuto nevděčnou roli přenechal Rusovovi. Ten zopakoval argumenty, které již uvedl do návrhu na odvolání z funkce ze 4. října 1968. Totiž že chování generála Burdy způsobilo napětí mezi velením ČSLA a velením spojeneckých vojsk. Při konečném řešení otázky odvolání gen. Burdy z funkce se vycházelo z toho, že vzhledem k charakteru práce Zpravodajské správy a nutnosti jejího těsného kontaktu se zpravodajskými orgány států Varšavské smlouvy by jeho ponechání ve funkci bylo překážkou pro další normalizaci vztahů.²⁰

18 ABS, f. Personální spisy VKR, personální spis Oldřicha Burdy, s. 25–34.

19 Tamtéž, s. 35. Dopis podepsal pplk. Škrob.

20 Tamtéž, s. 25.

Oldřich Burda se proti obviněním ohradil s tím, že jednání se sovětskými přáteli neprobíhalo v nenávistném duchu, že jim jen nastínil skutečné nálady ve společnosti a skutečný stav v zemi. Odmítl obvinění z „protisocialistického“ chování a prohlásil, že mu nikdo nemůže dokázat nesplnění jakéhokoliv rozkazu ministra národní obrany či prezidenta republiky. Vyvrátil i obvinění, že Sovětům nechtěl prozradit místo konání XIV. sjezdu KSČ, protože ho prý údajně sám neznal. Věděl jen, že delegáti se hlásí na obvodních výborech strany, odkud byli pak dále dopravováni na místo konání sjezdu.²¹ Burda se proti zbavení funkce odvolal k Ústřední kontrolní a revizní komisi i k prezidentu republiky, ale odpovědi se nedočkal.²²

Později se Burdovi ještě kladlo za vinu, že v srpnových dnech roku 1968 uložil veliteli 7. výsadkového pluku úkol vyčlenit pohotovostní oddíl v síle asi 70 až 80 mužů, který by byl k dispozici pro případ, že by bylo nutné vysvobodit Alexandra Dubčeka ze sovětského zajetí. Další přitěžující okolnost se našla ve změně ve vojenské přísaze, která proběhla u 7. spojovacího pluku a 7. radiotechnického pluku, kde vojáci základní služby ve dnech 22. a 23. srpna přísahali na boj proti okupantům. Burda se později vymlouval, že žádné takové rozkazy nevydal a že o těchto událostech ani nevěděl. Soudruhy však nepřesvědčil.²³

Původně se uvažovalo, že by Burda mohl být přeřazen na funkci náčelníka katedry zpravodajství na Vojenské akademii Antonína Zápotockého (VAAZ) či na post vojenského přidělení do některé ze socialistických zemí, ale nakonec v lednu 1969 nastoupil do funkce náčelníka zpravodajského oddělení velitelství SVO (Střední vojenský okruh). V nové

funkci byl hodnocen velice kladně nejen pro svou opětovnou stranickou uvědomělost, ale i pro své schopnosti a zkušenosti z oblasti zpravodajství. I když v průběhu roku 1969 přešel zcela na linii normalizace a sebekriticky uznal, že v roce 1968 nevystupoval dostatečně razantně proti „extrémní pravici“ uvnitř ZS/GŠ, stejně byl v dubnu 1970 odvolán a následně koncem roku propuštěn do zálohy jako „nevyhovující“. Ve stejném roce byl vyloučen i z řad KSČ.²⁴

Náčelník kádrové rezervy MNO se pokusil Burdu umístit v podnicích Vojenské lesy a Vojenské stavby, ale oba ředitelé odmítli. Jako důvod uvedli málo volných míst a značný přebytek politicky nespolehlivých zaměstnanců, vyloučených z KSČ, ve svých řadách. Nakonec bývalého generála Burdu uklidili na OPBH (Okresní podnik bytového hospodářství) v Praze 6, kde začínal jako řidič, záhy se však vypracoval na dispečera podnikové dopravy a skončil jako vedoucí skladu. Ač byl svými nadřízenými neustále kladně hodnocen jak po stránce pracovní morálky a výkonů, tak po stránce stranické uvědomělosti, byl mu v lednu 1975 odebrán Řád 25. února 1948, Řád rudé hvězdy, vyznamenání Za službu vlasti, Za zásluhy o výstavbu, a co Burdu mrzelo asi nejvíce, byl mu odňat i příspěvek za službu ve výši 1250 Kčs měsíčně.²⁵

Oldřich Burda se cítil těžce ukrivděný a v první polovině sedmdesátých let napsal spoustu vysvětlujících spisů, protokolů a dopisů, kde zcela v duchu normalizace ospravedlňoval své chování v roce 1968. I když byly tyto texty samozřejmě silně tendenční a s pravdou měly jen velmi málo společného, občas zde lze narazit na zajímavé informace. I přes pochvaly od spojenců a hlavně od představitelů

sovětské zpravodajské správy v šedesátých letech se objevovala i kritika působení ZS/GŠ, kterou ale Burda vysvětloval značným technickým zaostáváním ve vybavení. Špionážní technika byla podle jeho slov stále na úrovni druhé světové války a zvláště v oblasti elektroniky českoslovenští zpravodajci zaostávali. Svou činnost nebo nečinnost v roce 1968 ospravedlňoval tvrzením, že se neustále držel stanoviska vedení strany a nikdy se neprotivil stranickým pokynům. Oldřich Burda dožil jako řadový občan a zemřel 17. listopadu 1988.

Zájem sovětského okupačního vedení i československých normalizátorů však byl jiný než zjišťovat pravdu a spravedlivě trestat. Ve vojenské rozvědce mělo dojít k co nejrazantnějšímu „očistění“ Zpravodajské správy, což mohl udělat jen někdo nově příchozí. Volba padla na současného poslance generálmajora Ing. Jozefa Turošíka, jenž nastoupil do funkce náčelníka ZS/GŠ koncem prosince 1968. Turošík v letech 1963–1967 velel 3. motostřelecké divizi v Kroměříži a měl už za sebou studium na Vojenské akademii Generálního štábu ozbrojených sil SSSR K. J. Vorošilova v Moskvě. Za zpravodajského odborníka však považován nebyl, a proto byl odkázán na pomoc zkušenějších kolegů zpravodajců. Tím bylo otupe-no ostří „katova meče“, kterým měl být právě Turošík. Jako málo razantního jej na přelomu listopadu a prosince 1969 ve funkci nahradil generálmajor Josef Brož, jenž dosud zastával post náčelníka správy vojenského školství MNO. Ve funkci setrval až do roku 1988.²⁶ Zřejmě tam dlouhých devatenáct let vydržel hlavně proto, že přesně splňoval představy nového stranického vedení o normalizaci vojenské rozvědky.

21 Tamtéž, s. 29.

22 Tamtéž, s. 47.

23 Tamtéž, s. 78–81. Srovnej MACÁK, Milan: *Tváří v tvář okupaci*, s. 67–71.

24 ABS, f. Personální spisy VKR, personální spis Oldřicha Burdy, s. 78–81.

25 Tamtéž, s. 82.

26 MACÁK, Milan: *Tváří v tvář okupaci*, s. 129–130.